

BOBVOS PÁL*

Szociális juttatások a fel nem osztható alap terhére

Nemzetközi kitekintés

A fel nem osztható vagyon kategóriája minden olyan országban ismert, amely ország tagja a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének (SZNSZ). Az SZNSZ által meghatározott alapelvek megvalósításához – mint az oktatás, képzés és tájékoztatás, illetve közösségi felelősség, gondoskodás a közösségről – mindenképpen szükség van fel nem osztható vagyona. A szövetkezetek részben kollektívák; nem csupán egyének társulásai. Ezért a szövetkezetekben a szövetkezet tőkéjének legalább egy része kollektív tulajdonban van, melynek célja, hogy támogassa azokat a hosszú távú célokat, melyekre a szövetkezet létrejött.¹

Az SZNSZ szerint „A szövetkezetek olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi és kulturális céljait közös tulajdonuk és demokratikusan irányított vállalkozásuk útján megvalósítsák”.² A szövetkezetnek a gazdasági céljain túl társadalmi és kulturális céljai is vannak, ezen célok megvalósításához a szövetkezeteknek tartalékot kell képezniük, „Ennél az oknál fogva a szövetkezetek vagyonának egy részét oszthatatlannak kell nyilvánítani, amely elismerése annak a kölcsönös segítségnek, melyre a szövetkezet épül.”³

A tartalékképzésre vonatkozó előírások mind a közösségi,⁴ mind a hatályos magyar szövetkezeti szabályozás részét képezik.⁵

A fel nem osztható vagyon rendeltetése a szövetkezet működése során az, hogy a tagváltozás, a vagyonváltozás közepette is biztosítva legyen a szövetkezet alapszabály-

---

* tanszékvezető, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem ÁJK Agrárjogi és Környezetvédelmi jogi Tanszék

¹ Erről bővebben: BOBVOS PÁL: *A szövetkezeti vagyon szabályozása az új szövetkezeti törvényben, különös tekintettel a fel nem osztható vagyona*. Acta Jur. et Pol. Szeged, Tomus LXII. Fasc.2., RÉTI MÁRIA: *Az európai szövetkezeti szabályozás fejlődéstörténetéről*. Szövetkezés. XXXIII. évfolyam, 2012. évi 1–2. szám 9–33 pp.

² A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének állásfoglalása a szövetkezeti identitásról. Manchester, 1995. szeptember 22.

³ IÁN MACPHERSON: *A szövetkezeti identitás a XXI. században*. Szövetkezés 2/1995. 80. p.

⁴ Az Európai Szövetkezet Statutumáról szóló 1435/2003 EK Tanácsi Rendelet a tartalékképzést illetően meglehetősen szűkszavúan rendelkezik, a részletszabályok kidolgozását az alapszabály rendelkezési körébe utalja azzal, hogy a 65. cikkben megfogalmazottak szerint a tartalékképzés a nyereség felhasználás elsődleges formájának minősíthető.

⁵ Megjegyezzük azonban, hogy a tartalékképzésre vonatkozóan a Ptk. szabályozása csekélynek mondható. Míg a korábbi szövetkezeti törvény a közösségi alapként nevezett tartalékalapra vonatkozóan részletes vagyoni jogi szabályokat rögzített, valamint meghatározta taxatív módon azokat a jogcímeket, amelyek alapján a tagok, illetve hozzátartozóik számára juttatás, valamint támogatás nyújtható volt, a jelenlegi szabály a közösségi alapra vonatkozó részletszabályokat alapszabályi hatáskörbe utalja a 331. § (4) bekezdés d) pontja értelmében.

ban rögzített céljainak teljesülése, így mindenekelőtt a szövetkezet szociális funkcióihoz szükséges vagyona. A fel nem osztható vagyon olyan „célvagyonnak” számít, amely sem az adózott eredmény felosztásakor, sem a szövetkezet megszűnésekor nem juttatható vissza, nem osztható fel a tagok között.

E vagyon legfigyelemreméltebb sajátossága, hogy nem kapcsolódik hozzá egyéni jog. Ezzel a sajátossággal egy szövetkező a szövetkezet tagjává válhat anélkül, hogy megszerzné a tartalékokhoz való jogát, s ez pénzügyileg nagyban megkönnyíti bejutását a szövetkezetbe. Aki így lép be a szövetkezetbe, ki is léphet anélkül, hogy a tartalékokhoz való jogát elidegenítené, minthogy ezzel a joggal nem is rendelkezik. Ugyanezzel a mechanizmussal a szövetkezet kollektív tulajdona ingyenesen száll át egyik szövetkezeti generációról a másikra. Amikor az új szövetkező tagja lesz a szövetkezetnek, melyet a régi szövetkezők ingyen hagytak rá, neki erkölcsi kötelezettsége karbantartani ezt a gazdasági eszközt.⁶

A fel nem osztható alap képzése

A közösségi alap fel nem osztható szövetkezeti vagyonnak minősül, amelynek képzése az eredménytartalékból a lekötött tartalékba való átvezetéssel történik, s amelyet a lekötött tartalékban elkülönítve tartanak nyilván.

Vagyoni tartalmában a fel nem osztható vagyon nem más, mint az eszközöket tulajdonló, működtető szövetkezet saját vagyonának része. Számviteli megközelítésben a saját tőkén belül a tőketartalék része, azon belül kerülhet elkülönítésre, lekötésre. A fel nem osztható vagyon és annak hozadéka a szövetkezet fennállásáig a szövetkezetet illeti meg. Ahol a tagok közössége csak szövetkezeti formációban gondolkodik, akár az „idők végétéig” működtethető és jelentős szövetkezeti stabilizáló tényező is lehet. Magánvagyonná ugyanis közvetlen úton nem konvertálható, a hitelezőkkel szemben viszont komoly biztosítékot jelenthet. A számviteli törvény sem ad lehetőséget a tulajdonosoknak a tőketartalék lekötött összegének a vállalkozásból való kivonására, és a Polgári törvénykönyv (Ptk.) sem engedi meg a szövetkezet megszűnése vagy átalakulása esetén a fel nem osztható vagyonnak a tagok közötti szétosztását.

A közösségi alap a nyereségből való részesedésként, illetőleg a tagsági viszony megszűnéséhez kapcsolódó elszámolás során nem vehető figyelembe, azaz a szövetkezet átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén a hitelezők kielégítésére a fel nem osztható vagyon is felhasználható, a hitelezők kielégítése után fennmaradó fel nem osztható vagyont az alapszabályban meghatározott szervezet részére kell átadni. Az átadott közösségi alap összeget az átvevő köteles a lekötött tartalékán belül kimutatott közösségi alapba helyezni és azt – a szövetkezeti szolidaritás elvének megfelelően – a természetes személy tagok, valamint hozzátartozóik számára biztosítandó juttatások és támogatások céljára felhasználni.

Ebből következik, hogy csak úgy lehet a lekötött tartalékba helyezni összeget, hogy annak felhasználási céljait jogszabály, létesítő okirat vagy közgyűlési határozat rögzíti. A lekötött tartalékban elkülönített közösségi alap tőkefedezetként szolgál a támogatások és juttatások kifizetéséhez, de azok finanszírozása nem abból történik, hanem a szövetkezet tárgyévi eredménye terhére. Minden szociális jellegű juttatást és támogatást a

⁶ GERARD DESHAYES: *A tőketársaságok és a szövetkezetek* 1/1991. 41. p.

megfelelő költség-, illetve ráfordításszámlán kell elszámolni jellegétől függően a számviteli törvény általános szabályai szerint. Azonban a tárgyévi juttatások és támogatások nyújtásának feltétele, hogy legyen azokra elegendő tökefedezet a közösségi alapon, mert a támogatások és juttatások összegének megfelelő nagyságú lekötött tartalékot fel kell oldani a közösségi alapból.⁷

Az állam a közösségi alap képzését támogatja, a szövetkezet az adóévben képzett közösségi alap 6,5 százalékát adókedvezményként igénybe veheti. Az adókedvezmény az állami támogatásokra vonatkozó rendelkezések alkalmazásában az adóévben igénybe vett csekély összegű (de minimis) támogatásnak minősül.⁸

Hatályos szabályozása

Mindenekelőtt azt kell leszögeznünk, hogy a korábbi szabályozással egyezően a Ptk. szerint a fel nem osztható vagyon képzése jogszabályi kötelezettség és nem lehetőség: „A jogi személy létesítő okiratának általánosan kötelező tartalmi elemein túl a szövetkezet alapszabályában meg kell határozni [...] a természetes személy tagok, valamint hozzátartozók számára nyújtandó szolgáltatások formáit, odaítélésének feltételeit, eljárási rendjét.”⁹

A Ptk. előírása szerint a szövetkezet létesítő okirata az alapszabály, amelyben többek között meg kell határozni a közösségi alapra vonatkozó szabályokat, a természetes személy tagok, valamint hozzátartozók számára nyújtandó szolgáltatások formáit, odaítélésének feltételeit, eljárási rendjét.¹⁰

A közgyűlés hatásköre a szövetkezeti vagyon egy részének közösségi alappá történő minősítése, valamint a közösségi alap felhasználásának főbb elveiről szóló döntés meghozatala.¹¹

Annak meghatározása, hogy a szövetkezet gazdasági tevékenységéből származó, adózás utáni eredményének mekkora hányadát helyezi a lekötött tartalékon belül elkülönített közösségi alapba, a közgyűlés feladatkörébe tartozik.

Az éves beszámoló ismeretében lehet dönteni arról, hogy történik-e juttatás, vagy nem. A döntésnél lényeges, hogy a juttatások teljesíthetők legyenek, mert eszközök, pénzeszközök hiányában csak megalapozatlan várakozásokat támasztanak. A beszámoló elfogadásakor lehet arról is dönteni, hogy nem történik sem képzés, sem felhasználás. Az alapszabály dönti el, hogy egyáltalán napirendre kell tűzni a kérdést. A képzésről és felhasználásról szóló döntések együtt, vagy akár külön is meghozhatók, de lényeges, hogy legyen meg az eszközök és források fedezete és a döntések ne ütközzenek az alapszabály rendelkezéseivel sem. Egyszerűbben fogalmazva ez azt jelenti, hogy nem kötelező alapot növelni, vagy akár abból osztani. Az alap felhasználását sem kötelező visszapótolni, bármilyen úton jött is létre, a juttatások miatt elfogyhat. Az erről szóló döntéseket a beszámoló elfogadásakor kell meghozni.¹²

⁷ A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 38. §

⁸ A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény 22. §

⁹ A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 3:331. § (4) bek.

¹⁰ A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 3:331. §

¹¹ A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 3:335. §

¹² A szövetkezet, amennyiben az éves beszámolót elfogadó közgyűlés erről dönt, az adózás utáni eredményéből a közösségi alap képzése mellett az alapból történő felhasználást terhelő adók és járulékok fedezetét is köteles

A szövetkezet fel nem osztható vagyona – a szövetkezettel tagsági viszonyban álló személyek körében bekövetkezendő változásokra tekintet nélkül – az alapszabályban meghatározott célok megbízható, tartós teljesítésének fedezetét szolgálja. A szövetkezet kulturális, oktatási, szociális feladatainak megvalósítását a fel nem osztható vagyon e célra elkülönített része biztosítja

A fel nem osztható vagyon olyan "célvagyon", melynek rendeltetése a szövetkezet működése során az, hogy a tagváltás, a vagyenváltozás közepette is biztosítva legyen a szövetkezet alapszabályban rögzített céljainak teljesülése, így mindenekelőtt a szövetkezet szociális funkcióihoz szükséges vagyona. A szövetkezet fel nem osztható vagyona – a szövetkezettel tagsági viszonyban álló személyek körében bekövetkezendő változásokra tekintet nélkül – az alapszabályban meghatározott *célok* megbízható, tartós teljesítésének *fedezetét* szolgálja. A szövetkezet kulturális, oktatási, szociális feladatainak megvalósítását a fel nem osztható vagyon e célra elkülönített része biztosítja.

A tárgyévi beszámolót elfogadó közgyűlés határozza meg, hogy a közösségi alaprendelkezésre álló állományának hány százaléka erejéig lehet – a tárgyévet követő évben – a természetes személy tagok, valamint hozzátartozóik számára juttatásokat és támogatásokat teljesíteni.

Az adható juttatások köre

A szociális juttatások legfőbb célja a szövetkezeti tagok és családtagjaik életkörülményeinek javítása, a szociális-jóléti ellátáshoz való hozzájárulás. A juttatások többségükben nem pénzben adott vagyoni érték formájában jelentkeznek. Jellemzően nem hatnak közvetlenül a teljesítményre, de elősegítik a szövetkezethez való pozitív viszony kialakítását és megerősítését, hozzájárulhatnak a tagoknak a szövetkezet iránti elkötelezettségének növeléséhez, kifejezésre juttatják a tagokkal való törődést.

A juttatások sokféleképpen rendszerezhetők, erre néhány példa: vannak közérzetjavító juttatások, ilyen az üdültetés, más juttatások szociális jellegűek, például gyógyászati segédeszközkhöz való hozzájárulás. Sok esetben alkalmazzák a költség-hozzájárulásokat ilyennek tekinthető: a munkaruha- és étkeztetés biztosítása, esetleg a szövetkezet termékeihez való kedvezményes hozzájutás vagy a továbbképzés támogatása.

A szövetkezetnek a belső szabályzatában kell rendelkeznie a juttatás igénybevételének részletes szabályairól, elszámolásának rendjéről és visszatérítésének szabályairól.¹³

---

elkülöníteni, azaz a közösségi alap terhére teljesített juttatások és támogatások összegén felül az ezeket terhelő adók és járulékok összege is csökkenti az alap állományát. A juttatások, valamint az ezeket terhelő adók, járulékok tökefedezete a lekötött tartalékon belül elkülönített közösségi alap. Finanszírozásuk azonban nem közvetlenül ebből történik, hanem a tárgyévi eredmény terhére. Az alpból nyújtott juttatásokat felmerüléskor, a jogcímelemek megfelelő költség, ráfordítás számlákon kell elszámolni, ideértve ez alatt az adókat, járulékokat is.

¹³ A közösségi alpból teljesíthető juttatások és támogatások körét korábban jogszabály határozta meg.

A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény 59.§ a következőket tartalmazta:

A szövetkezeti szolidaritás elvének megfelelően a szövetkezet az alapszabályban (önkormányzati szabályzatban) meghatározott módon és feltételek szerint tagjait – különösen az arra rászoruló idős, munkaképtelen, tartósan beteg, többgyermekes tagjait – és azok özvegyeit, árváit, különféle anyagi segítségben és szolgáltatásban részesíti (segély, nyugdíjkiegészítés, szakmai képzés, étkezési hozzájárulás, üdülési hozzájárulás, szociális gondozó biztosítása stb.), és támogatja művelődésüket, sporttevékenységüket.

Az egyes juttatási elemek kiválasztásában és mértékének meghatározásában a szövetkezeteknek szabad kezük van, korlátot csak a rendelkezésre álló forrás jelent. Ugyanakkor figyelembe kell venniük, hogy a kifizetőt személyi jövedelemadó és egészségügy hozzájárulás teljesítése is terheli.¹⁴

Lehetőség van a differenciálásra a szövetkezetben eltöltött idő, az életkor, és még más ismérv mentén is, de az egyenlő bánásmód elvének érvényesülnie kell. A támogatás ilyen elvek mentén való különbségtétel nem ellentétes a szolidaritás elvével és lehetővé teszi, hogy a kritikus helyzetbe került tagoknak érdemi segítséget nyújtson a közösség.

A szövetkezetnek nyilvántartást kell vezetnie a támogatásra jogosult által igénybe vett támogatásokról. A támogatásra jogosult nem kötelezhető a támogatás igénybevétele. Az egyéni keretből a támogatásra jogosult által a tárgyévben fel nem használt rész a közösségi alap következő évi rendelkezésre álló állományába kerül. Aki a számviteli törvény szerinti tárgyévi beszámolót elfogadó közgyűlés időpontjában még nem tagja a szövetkezetnek, a következő évben időarányosan – az előző évben fennálló tagsági jogviszonya időtartamának megfelelően – nagyobb támogatás igénybevételere jogosult.

Veszélyben az alap jövője?

A Ptk kommentárja szerint a közösségi alap a szövetkezet lényegét kifejező intézmény, amely a szövetkezet által a tagjainak, illetve a tagok hozzátartozóinak nyújtandó szolgáltatások fedezésére szolgál. Ennek megfelelően látszólag nem következett be változás a szolidaritási alap szabályozását illetően sem. Ahogy korábban, úgy a számviteli törvény jelenleg sem ad lehetőséget a tulajdonosoknak a tőke-tartalék lekötött összegének a szövetkezetből való kivonására, továbbá a Ptk. sem engedi meg a szövetkezet megszűnése vagy átalakulása esetére a fel nem osztható vagyonnak a tagok közötti szétosztását. A jogszabályi szöveg szerint „A szövetkezet átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén – a hitelezőkkel való elszámolást követően – a szövetkezet fel nem osztható vagyonát az alapszabály rendelkezése szerinti szervezet részére kell átadni.”¹⁵

A változás látszólag csekély: a szövetkezet megszűnése esetén a fel nem osztható alapot „az alapszabály szerinti szervezet részére kell átadni. A korábbi szabályozások ettől eltérően rendelkeztek. Az 1992. évi I. tv. szerint, ha a szövetkezet fel nem osztható

A 2006. évi X. törvény 57.§-a következő juttatásokat határozta meg:

- szociális juttatások (szociális segély, lakásépítési támogatás, gyermekneveléshez, gyógyszervásárláshoz, betegápoláshoz nyújtott segély, keresőképtelenség esetén biztosított segély, temetési segély, étkezési hozzájárulás, nyugdíjkiegészítés, üdülési támogatás);
- oktatási támogatások (képzési-továbbképzési támogatás, szakmai és nyelvtanfolyamokon való részvétel támogatása, ösztöndíj biztosítása);
- kulturális támogatások (amatőr kulturális csoportok, hagyományörző együttesek tagjainak támogatása, kulturális rendezvényeken való részvétel támogatása);
- közművelődési tevékenység támogatása (ismeretterjesztő előadások és kiadványok finanszírozása, szakmai célú rendezvényeken való részvétel finanszírozása);
- sporttevékenység támogatása (amatőr és tömegsport rendezvények támogatása);
- egyéb, a szövetkezet céljához igazodó támogatások és juttatások biztosítása

¹⁴ A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 71.§

¹⁵ Ptk. 3:334.§ (2) bek.

vagyont létesített, az alapszabályban meg kellett jelölnie azt a szövetkezet célját, amelyre a fel nem osztható vagyon átalakulás, megszűnés esetén fordítható volt.¹⁶ A 2000. évi CXLI. törvény lehetőséget biztosított arra, hogy a szövetkezet a fel nem osztható vagyont más szövetkezet vagy szövetkezeti szövetség részére is felajánlhassa.¹⁷ A 2006. évi X. törvény pedig a vagyonnak más szövetkezet vagy szövetkezeti szövetség részére való átadást engedte meg.¹⁸

A Ptk. fenti rendelkezése a vagyon kedvezményezettjeként nem más szövetkezetet vagy szövetkezeti szövetséget, hanem a „szervezetet” jelöli meg. A szervezet természetesen lehet szövetkezet vagy szövetkezeti szövetség is, de nemcsak az.

Szervezeteket több törvény szabályozza:

- a) az egyesülési jog alapján létrejött civil szervezeteket a 2011. évi CLXXV. törvény Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról,
- b) a szakszervezeteket Magyarország alaptörvénye és a Munka törvénykönyve,
- c) az egyesületeket a Polgári törvénykönyv,
- d) az egyházakat a 2011. évi CCVI. törvény A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról.

A hatályos Polgári törvénykönyv nem tartalmazza a gazdálkodó szervezet fogalmát, de bármely gazdálkodó szervezet egyben szervezet is.

A Ptk. hatályos normaszövege lehetővé teszi szövetkezet számára, hogy alapszabályában kedvezményezettjeként – a fentiek közül bármely – szervezetet megjelöljön. A szövetkezők közösségén múlik, hogy a szövetkezők kezén marad a vagyon, vagy nem.

Egyebekben változás nem következett be: a szövetkezet átalakulása, vagy jogutód nélküli történő megszűnése esetén a törvény szerint az alapot és annak meglévő eszközfedezetét, a hitelezőkkel való elszámolást követően, az alapszabály szerinti szervezet részére kell átadni. Felelősségi szempontból a fel nem osztható alap a többi vagyonelem sorsában osztozik, tehát a hitelezőkkel szemben biztosíték. Először a hitelezőkkel kell elszámolni, beleértve a közterhek rendezését is, majd a megmaradt alap átadása következik a kedvezményezett részére, kizárólag ezt követően lehetséges minden más vagyon felosztása a szövetkezet tagjai között.

¹⁶ A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény 91.§ „Az alapszabály szerint fel nem osztható vagyonszert az alapszabályban megjelölt szövetkezeti célra kell fordítani.”

¹⁷ Az új szövetkezetekről szóló 2000. évi CXLI. törvény 19.§ „(2) A szövetkezet átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén – a hitelezőkkel való elszámolást követően – a szövetkezet fel nem osztható vagyont az alapszabályban meghatározott szövetkezeti célra, más szövetkezet vagy szövetkezeti szövetség számára kell felajánlani.”

¹⁸ A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 71.§ „A szövetkezet gazdasági társasággá való átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén – a hitelezőkkel való elszámolást követően – a közösségi alapot az alapszabály rendelkezése szerinti szövetkezet, vagy a szövetkezeti szövetség részére kell átadni.”

PÁL BOBVOS

SOCIAL BENEFITS OF A NON-DISTRIBUTABLE ASSETS

(Summary)

The purpose of non-distributable assets is to ensure the fulfilment of the aims established in the articles of association of cooperatives, therefore they are the assets necessary for the social functions of the cooperative. Non-distributable assets count as a special-purpose reserve that may not be distributed either at the distribution of the profit after tax or when the cooperative is wound up. The purpose of social benefits is to improve the living conditions of the members and their families, to contribute to social welfare benefits. These benefits usually take form of non-financial assets. The detailed rules of eligibility, accounting system and reimbursement have to be addressed in the Internal Rules of the cooperatives.